

MYKOLO
KLEOPO
OGINSKIO
LIETUVOS
DIDŽIOSIOS
KUNIGAIKŠTYSTĖS
ATKŪRIMO
PROJEKTAS

KAZIMIERAS PRUŠINSKAS

Mykolas Kleopas Oginskis portretas. Dailininkas Juozapas Oleškevičius (1777–1830). Portreto sukūrimo data nežinoma. Drovė, aliejus, 194 x 146,5 cm. Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus, VM-546; MS-822. R. Ropytės nuotrauka

Pralaimėjus 1794 m. Tado Kosciuškos sukilimą, M. K. Oginskis, vengdamas represijų, pasitraukė į užsienį ir ten kartu su kitais emigracijoje gyvenusiais tautiečiais pratęsė politinę veiklą, siekdamas pagrindinio tikslo – atkurti Abiejų Tautų Respublikos (ATR) valstybingumą.

Nuotraukose: kairėje – „Napoleonas imperatoriaus soste“. Portretas sukurtas 1806 metais. Dailininkas Žanas Augustas Dominikas Ingres (Jean Auguste Dominique Ingres, 1780–1867). Drovė, aliejus, 259 x 162 cm. Kūrinyje saugomas Prancūzijos Armijos muziejuje; Rusijos caras Aleksandras Pirmasis (1777–1825). Portretas sukurtas 1837 metais. Dailininkas Francas Kriugeris (Franz Krüger, 1797–1857). Kūrinyje saugomas Sankt Peterburgo Žiemos rūmuose. Šaltinis: http://www.hermitagemuseum.org/html_Ru/05/nm5_8_5_1_2.html.

Po 1794 m. sukilimo pralaimėjimo Abiejų Tautų Respublikos valstybingumo atkūrėjai paramos labiausiai tikėjosi sulaukti iš Prancūzijos, Osmanų imperijos, Lombardijos, Toskanos kunigaikštystės, kitų Italijos regionų.

Būdamas Konstantinopolyje, M. K. Oginskis išsiuntė laišką generolui Napoleonui Bonapartui. Jame prašyta padėti išvaduoti Lenkiją ir Lietuvą iš Rusijos spaudos. Napoleonas buvo kategoriškas: „Tauta, savo kaimynų parblokšta, gali atsikelti tik su ginklu rankoje.“ (M. K. Oginskis, „Atsiminimai“, t. 2–3, Vilnius, 2009, p. 121).

Vienybės tarp emigracijoje ir buvusios ATR teritorijoje likusių tautiečių patriotų tuo laikotarpiu trūko, tad vien jais pasikliauti nebuvo galima. Vis dėlto vilts atkurti Respubliką neužgeso.

1802 m. pradžioje M. K. Oginskis grįžo į Lietuvą. Tarptautinė politinė situacija jau buvo gerokai pasikeitusi, atsirado nesutarimų ir didėjo įtampa tarp Prancūzijos ir Rusijos. Tuo laikotarpiu ATR nepriklausomybės atkūrimo šalininkai daugiausia vilčių dėjo į Rusijos imperatorių Aleksandrą I. 1810 m. Vilniaus gubernijos bajorija M. K. Oginskį išsiuntė į Sankt Peterburgą. Čia jį Aleksandras I paskyrė savo asmeniniu patarėju ir senatoriumi. Eidamas šias pareigas M. K. Oginskis ėmė rūpintis, kad Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (LDK) atkūrimo klausimas būtų pradėtas analizuoti caro dvare.

1811 m. balandžio 26 d. M. K. Oginskis Rusijos imperatoriui pateikė pasiūlymą reorganizuoti 8 vakarines Rusijos imperijos gubernijas ir atkurti LDK. Imperatorius M. K. Oginskiui pavedė parengti priemonių projektą, pagal kurį būtų galima planuoti tolimesnius veiksmus Lietuvoje. Priemonių planą M. K. Oginskis rengė kartu su Gardino gubernijos atstovu kunigaikščiu Ksaveru Liubeckiu ir grafu Kazimieru Pliateriu.

1811 m. gegužės 27 d. M. K. Oginskis imperatoriui įteikė memorandumą dėl LDK atkūrimo, papildomai parengė ir 1811 m. spalio 22 d. pateikė LDK atkūrimo įsako, kuris turėjo užtikrinti Lietuvos autonomiją Rusijos imperijos sudėtyje, projektą. Šį dokumentą sudarė 11 paragrafų. Juose buvo skelbiama, kad įkuriamą LDK, kurią sudaro Vilniaus, Gardino, Minsko, Vitebsko, Mogiliavo, Voluinės, Podolės ir Kijevo gubernijos, Balstogės ir Ternopolio sritys. Pagal planą LDK sostinė turėjo tapti Vilnius, o kunigaikštystę valdyti – jame reziduojantis imperatoriaus vietininkas. LDK reikalus buvo siūloma tvarkyti Sankt Peterburge planuotoje įkurti kanceliarijoje Lietuvos reikalams. Įgyvendinus M. K. Oginskio planą, LDK valdžios įstai-

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės administracinio suskirstymo žemėlapis. 1654 metai. Šaltinis: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Lithuania_in_the_17th_century.png

gų tarnybose būtų galėję dirbti tik kunigaikštystės teritorijoje gyvenantys ir žemės turintys asmenys.

M. K. Oginskis 1812 m. pradžioje imperatoriui Aleksandrui I įteikė ir savo parengtą LDK konstitucijos projektą, kurį sudarė 10 skyrių, suskirstytų į 266 straipsnius. Šiuo dokumentu buvo siekiama garantuoti LDK nepriklausomybę. Pagal Konstitucijos pro-

jektą valdžios sistemą LDK turėjo sudaryti imperatoriaus skirtas vietininkas ir Seimas, susidedantis iš Senato ir Deputatų rūmų. Vykdomosios valdžios funkcijos buvo numatytos Ministrų tarybai, slaptajai Lietuvos tarybai ir slaptajai Valstybės tarybai. Anot M. K. Oginskio, Senato nariai turėjo būti re-

(Nukelta į 44 p.)

Vilniaus Žemutinės ir Aukštutinės pilies piešinys. Pagal natūros tyrimų duomenis Napalio Kitkausko padarytą rekonstrukciją piešinį sukūrė Antanas Vaičekauskas. Fotoreprodukcija iš RKIC archyvo

Pranciškus Ksaveras Druckis–Liubeckis (Franciszek Ksawery Drucki–Lubecki, 1778–1846). 1825 m. Dailininkė Marija Prevot–Gomien (Marie Prevot–Gomien). Šaltinis: www.miniatury.wordpress.com

(Atkelta iš 43 p.)

liginės ir pasaulietinės valdžios atstovai, o Deputatų rūmų narius turėjo išrinkti bajorai ir miestiečiai. Konstitucijoje buvo numatyta per dešimt metų (1812–1821) išlaisvinti valstiečius iš baudžiavos, kasmet kiekviename dvare dešimtajai baudžiauninkų daliai suteikiant laisvę ir, abiem pusėms sutikus, sudarant su jais žemės nuomos sutartis.

Bajorija pritarė M. K. Oginskio parengtiems dokumentams, ta-

Dešinėje – Kazimieras Konstantinas Pliateris (1746–1807). Kūrinio autorius – nežinomas XVIII–XIX a. dailininkas. Fotoreprodukcija iš RKIC archyvo

čiau prieš juos buvo nusistatę Rusijos žemvaldžiai. Imperatorius Aleksandras I vis atidėliojo įsako dėl LDK atkūrimo paskelbimą. Politinė situacija greitai keitėsi. 1812 m. birželio mėnesį prasidėjo Rusijos karas su Napoleono Bonaparto vadovaujama Prancūzijos kariuomene, ir M. K. Oginskio projektai buvo išbraukti iš darbotvarkės – jie tapo nebeaktualūs.

Tekstą pagal informaciją, paskelbtą Mykolo Kleopo Oginskio „Atsiminimuose“ (Vilnius, 2007–2010) ir Ramunės Šmigelskytės–Stukienės publikacijoje „Mykolas Kleopas Oginskis: politikas, diplomatas, ministras ir jo pasų kolekcija“ (Vilnius, 2013), parengė Danutė Mukienė

Iš kairės: „Napoleono kariuomenė 1812 m. keliasi per Nemuną“. Sukurta 1816 m. Dailininkai: Klarkas (CLARK, John Heaveside, dit Waterloo Clark, 1770–1863), Džuborgas (Duborg, XIX a. dailininkas). Kūrinys saugomas McGill universiteto bibliotekoje; „Prancūzų kariuomenės traukimas 1812 metais per Rotušės aikštę Vilniuje“. Sukurta 1846 m. Dailininkai Viktoras Vincentas Adamas, Luji Filipas Alfonsas Bišbua, Jonas Damelis, Jonas Kazimieras Vilčinskis. Popierius litografija, lakštas – 48 x 65 cm, vaizdas – 34 x 47 cm. LDM, G–2660

